

Sygn. akt II CK 5/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 lutego 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepła (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "M." Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością z siedzibą w P.
przeciwko Polskiemu Górnictwu Naftowemu i Gazownictwu Spółce Akcyjnej
w W. i Gminie S.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 14 lutego 2007 r.,
kasacji pozwanej Gminy S.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 1 lutego 2005 r.,

uchyla zaskarżony wyrok w części w jakiej apelacja nie została rozpoznana na rzecz pozwanej Gminy S. i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powódka domagała się – po wezwaniu na jej wniosek od udziału w sprawie Gminy S. – zasądzenia solidarnie od pozwanych 203 613,16 zł odszkodowania. Jako podstawę prawną powództwa wskazała przepisy art. 415, art. 435 i art. 441 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy w P. wstępnym wyrokiem z dnia 20 maja 2004 r. „uznał powództwo za usprawiedliwione w zasadzie”.

Z ustaleń Sądu wynika, że Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. Zakład Górnictwa Nafty i Gazu w Z. (PGNiG S.A.) prowadził budowę Kopalni Gazu Zimnego w S., zakończoną dnia 6 czerwca 1984 r. W ramach tej inwestycji wykonano gazociąg „g 90”, który przechodzi przez działkę nr 62/1, stanowiącą część nieruchomości położonej w Z. Po wykonaniu gazociągu PGNiG S.A. zleciła nieistniejącemu już Wojewódzkiemu Przedsiębiorstwu Geodezji i Gospodarki Komunalnej w P. sporządzenie właściwych map. Gazociąg – wykazany na mapie, sporządzonej w skali 1:5000 – został pominięty na mapie zasadniczej, sporządzonej w skali 1:1000.

Dnia 31 sierpnia 1999 r. powódka kupiła działkę nr 62/1 w Z. i wystąpiła do Gminy S. – dnia 12 października 1999 r – o wydanie decyzji o warunkach jej zabudowy i zagospodarowania. Burmistrz Gminy S. wydał taką decyzję dnia 18 października 1999 r. Na podstawie tej decyzji Starosta P. dnia 1 kwietnia 2000 r. wydał powódce decyzję, którą zatwierdził projekt budowlany i pozwolił na budowę hali produkcyjno-magazynowej dla Zakładu Produkcji Mebli oraz zbiornika bezodpływowego.

Podczas wykopów pod fundamenty hali koparka natrafiła na gazociąg, nie wykazany w posiadanej przez powódkę dokumentacji geodezyjnej. Powódka – po nabyciu dnia 30 maja 2000 r. działki przylegającej do działki nr 62/1 i zmianie przez Burmistrza Gminy S. decyzji z dnia 18 października 1999 r. – przystąpiła do budowy hali i zbiornika na działce kupionej dnia 30 maja 2000 r.

Dochodzone odszkodowanie ma zrekompensować powódce szkodę poniesioną na skutek tego, że nie mogła kontynuować budowy na działce nr 62/1.

Wydając wyrok wstępny, Sąd pierwszej instancji podzielił stanowisko powódki, że pozwani ponoszą za powstałą szkodę solidarną odpowiedzialność z tytułu czynu niedozwolonego.

Apelację od wyroku wniosła tylko pozwana PGNiG S.A. Jej pełnomocnik podkreślił na rozprawie apelacyjnej, że zaskarżył wyrok w części uwzględniającej powództwo w stosunku do niej.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił orzeczenie Sądu pierwszej instancji i oddalił powództwo w stosunku do pozwanej PGNiG S.A. i orzekł o kosztach procesu. Sąd odwoławczy podzielił zarzuty apelującej, że wyrok został wydany z naruszeniem przepisów wskazanych przez Sąd Okręgowy jako podstawa prawna rozstrzygnięcia.

W kasacji, opartej na drugiej podstawie, pełnomocnik pozwanej zaskarżył wyrok w całości i zarzucił naruszenie art. 195 § 2 zw. z art. 72 § 2 k.p.c., art. 73 § 2 oraz art. 378 § 1 i 2 k.p.c. Powołując się na tę podstawę, wniósł o uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniesiona przez skarżącą kasacja została odrzucona przez Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 10 maja 2005 r. dlatego, że wyrok wstępny z dnia 20 maja 2004 r. – zdaniem Sądu drugiej instancji – uprawomocnił się na skutek niewniesienia przez pozwaną Gminę apelacji oraz z powodu braku podstaw do zastosowania w sprawie art. 378 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 23 marca 2006 r., II CZ 17/06 uchylił jednak postanowienie o odrzuceniu kasacji, ponieważ trafne okazały się podniesione w zażaleniu Gminy zarzuty, że nie zachodzą wskazane przez Sąd Apelacyjny przyczyny odrzucenia kasacji.

Wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23 marca 2006 r., II CZ 17/06 stanowisko dotyczące kwestii zastosowania w sprawie art. 378 § 2 k.p.c. oraz problemu prawomocności wydanego przez Sąd Okręgowy wyroku wstępnego i tzw. substratu zaskarżenia wiążą w postępowaniu kasacyjnym. Jest bowiem niedopuszczalna – zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. – odmienna ocena tych kwestii w tej samej sprawie, jeżeli okoliczności faktyczne i prawne nie uległy zmianie (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 1994 r., III CZP 29/94, Biuletyn Sądu Najwyższego z 1994 r. nr 3).

Nie ma potrzeby szczegółowego powtarzania motywów rozstrzygnięcia zawartego w przytoczonym postanowieniu Sądu Najwyższego, ponieważ zostały one przedstawione w znanym stronom uzasadnieniu tego orzeczenia. Wystarczy przypomnieć, że z uzasadnienia powództwa wynika, iż w sprawie wystąpiło bierne współuczestnictwo procesowe usprawiedliwione solidarnym zobowiązaniem pozwanych, które ma postać współuczestnictwa materialnego opartego na wspólnych obowiązkach pozwanych (art. 72 § 1 pkt 1 in principio k.p.c.). Tym samym zaistniały podstawy do zastosowania art. 378 § 2 k.p.c. – stanowiącego, że w granicach zaskarżenia sąd drugiej instancji może z urzędu rozpoznać sprawę także na rzecz współuczestników, którzy wyroku nie zaskarżyli, gdy będące przedmiotem zaskarżenia prawa i obowiązki są dla nich wspólne – oraz art. 363 § 3 k.p.c., który stanowi, że jeżeli zaskarżono tylko część orzeczenia, staje się ono prawomocne w części pozostałej z upływem terminu do zaskarżenia, chyba że sąd drugiej instancji może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części. Pogląd Sądu Apelacyjnego o uprawomocnieniu się wyroku Sądu Okręgowego jest więc nie do pogodzenia z treścią końcowej części art. 363 § 3 k.p.c.

Wynikający z art. 378 § 2 k.p.c. wyjątek od zasady dyspozycyjności i zasady związania granicami apelacji przez przyznanie sądowi odwoławczemu możliwości wyjścia we wskazanej w tym przepisie sytuacji poza podmiotowe granice zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji został podyktowany interesem publicznym. W wypadku współuczestnictwa materialnego uzasadnionego wspólnością praw lub obowiązków, rozbieżność rozstrzygnięć sądowych co do poszczególnych współuczestników, wynikająca nie, z możliwej także w razie takiego współuczestnictwa, odmienności sytuacji materialnoprawnej współuczestników (por. art. 366 i art. 375 § 1 k.c.), lecz jedynie z faktu niezaskarżenia przez niektórych z nich wyroku sądu pierwszej instancji, podważałaby – w ocenie ustawodawcy – autorytet wymiaru sprawiedliwości.

Należy zatem przyjąć, zgodnie z dominującą interpretacją zwrotu „sąd może”, że w razie stwierdzenia przesłanek zastosowania art. 378 § 2 k.p.c., sąd jest obowiązany wydać stosowne rozstrzygnięcie także na rzecz tych współuczestników, którzy wyroku nie zaskarżyli. Jeżeli natomiast sąd odwoławczy nie stwierdzi stosownych przesłanek, nie wydaje negatywnego rozstrzygnięcia na

rzecz tych współuczestników, którzy wyroku sądu pierwszej instancji nie zaskarżyli. Zgodnie jednak z art. 328 § 2 k.p.c., mającym odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym, sąd odwoławczy powinien wówczas w uzasadnieniu wydanego orzeczenia wyjaśnić przyczyny, dla których nie rozstrzygnął w nim sprawy także na rzecz współuczestników, którzy nie zaskarżyli wyroku sądu pierwszej instancji.

W tej ostatniej sytuacji brak substratu zaskarżenia, rozumianego jako zawarte w sentencji wyroku pozytywne lub negatywne rozstrzygnięcie, nie stanowi przeszkody do zaskarżenia orzeczenia, ponieważ specyfika unormowania przewidzianego w art. 378 § 2 k.p.c. uzasadnia modyfikację tego pojęcia. W tym wypadku substratem zaskarżenia – w drodze wyjątku od powszechnie przyjmowanego rozumienia tego pojęcia – jest wyrok sądu drugiej instancji w zakresie, w jakim jest on według twierdzeń skarżącego dotknięty wadą polegającą na nierozstrzygnięciu w nim sprawy także na rzecz współuczestnika sporu, który nie wniósł apelacji. Uwzględniając doniosłość racji przemawiających za rozpoznaniem sprawy przez sąd drugiej instancji również na rzecz współuczestników, którzy nie zaskarżyli wyroku sądu pierwszej instancji, należy bowiem dopuścić możliwość skorygowania wadliwej decyzji sądu co do zastosowania art. 378 § 2 k.p.c. Braku takiej możliwości nie da się usprawiedliwić niedbałością współuczestnika, który nie zaskarżył wyroku sądu pierwszej instancji. Jeżeli chce się być konsekwentnym, to nie można, z jednej strony, przechodzić do porządku nad zaniechaniem zaskarżenia wyroku sądu pierwszej instancji przez współuczestnika, nakazując sądowi drugiej instancji w imię interesu publicznego rozpoznać sprawę także na jego rzecz, a z drugiej strony, z powodu tego samego zaniechania stosować wobec niego sankcję w postaci wykluczenia możliwości skorygowania naruszenia art. 378 § 2 k.p.c. przez sąd drugiej instancji.

W świetle powyższego zarzut naruszenia art. 378 § 2 k.p.c. przez jego niezastosowanie należało uznać za uzasadniony.

Nieuzasadniony jest natomiast zarzut naruszenia art. 195 § 2 w zw. z art. 72 § 2 k.p.c. polegający – zdaniem skarżącego – na zaniechaniu wezwania do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Powiatu P. Zgodnie z art. 390 § 1 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym nie znajdują zastosowania przepisy art. 194-196 i 198

k.p.c., regulujące podmiotowe przekształcenie powództwa. W tej sytuacji, pomijając kwestię współczestnictwa koniecznego, nie można Sądowi zarzucić naruszenia art. 195 § 2 k.p.c. przez jego niezastosowanie.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy – na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. (Dz. U. z 2005 r., Nr 13, poz. 98) – orzekł, jak w sentencji wyroku.